

საქართველოში სახელფასო და საბენსიო პოლიტიკა არ არსებობს!

ამასწინანდელი ოპოზიციური მიტინგების ზეწოლითა თუ გარდაუვალი აუცილებლობით გამოწვეულმა სამთავრობო ცვლილებებმა იმედთან ერთად, გარკვეული სკეპტიციზმიც დაბადა. პრეზიდენტის მიერ ქვეყნისთვის პრემიერ-მინისტრად მეტად წარმატებული და უაღრესად პოპულარული ბანკირის შეთავაზება ერთმნიშვნელოვნად პროგრესულ გადაწყვეტილებად იქნა აღიარებული. თუმცა, აქვე გაჩნდა ეჭვი, რომ მთავრობის ძირეული ცვლილებისა და მის მიერ გატარებული ეკონომიკური კურსის სერიოზული გადახედვის გარეშე ქვეყანაში არსებული მწვავე ინფლაციური პროცესების შეჩერება შეუძლებელი იქნება.

რამდენად გადაატანინებს ზამთარს ე.წ. „პრეზიდენტის ვაუჩერები“ მოსახლეობას, ბუმერანგით ხომ არ მოგვიბრუნდება უკან (კიდევ უფრო გაღრმავებული ინფლაციის სახით) სილატაკის ზღვარს მიღმა მყოფი 2 მილიონ 800 ათასი მოსახლისთვის სავაუჩეროდ გამოყოფილი 120 მილიონი ლარი, ან სატირალია თუ საცინარია, ქართული ლარი დოლართან მიმართებაში ასე რომ მყარდება, ამ და სხვა საკითხებზე გვესაუბრება ეკონომიკის ყოფილი მინისტრი, საქართველოს პარლამენტის წევრი ბატონი **ლადო პაპავა**.

— დავიწყეთ იმით, რომ თავად სილატაკის ზღვრის თემა საკმაოდ რთული. როდესაც 2002-2003 წლებში გაითვალა სილატაკის ზღვარი და დადგინდა, რომ მის მიღმა საქართველოში მთელი მოსახლეობის 52%-ია, ეს საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელი აღმოჩნდა. მაგრამ, საინტერესო ის არის, რომ მალევე, რეეოლუციის შემდეგ, სილატაკის ზღვარს მიღმა მყოფი მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი 35%-მდე დაეცა, 2004 წელს კი ეს ციფრი ერთი პროცენტით შემცირდა. შეიძლება ვინმეს ეგონოს, რომ ქვეყანაში თვისობრივად გაუმჯობესდა სოციალური მდგომარეობა და სილატაკე შემცირდა. **სინამდვილეში კი მთავრობამ შეცვალა სილატაკის ზღვრის გათვლის მეთოდოლოგია — შეამცირეს მოხმარებული პროდუქტების კალორიულობა, ანუ სამომხმარებლო კალათა და საბოლოო ჯამში გამოვიდა, რომ სილატაკე, თურმე, შემცირებულა.** თუმცა, მოგვიანებით, 2005-ში, მიუხედავად იმისა, რომ ახალი მეთოდიკით გათვალეს, სილატაკის ზღვრულმა მაჩვენებელმა 39%-მდე აიწია. მინდა გითხრათ, რომ 2006 წლის მაჩვენებელი საერ-

თოდ არ გამოუქვეყნებიათ და, ცოცხალი იყოს, მიკვირს, როცა მაღალი ეშელონებიდან მესმის, **საქართველოში სილატაკის ზღვარს მიღმა 28% ცხოვრობს. საერთოდ, ამ ციფრების მე არ მჯერა — უბრალოდ ვიცი, რომ იყო 52%, ხოლო რა ხდება ამის შემდეგ, სინამდვილად გაუგებარია.**

რაც შეეხება ვაუჩერების ღირებულებას — მთავრობის გადაწყვეტილება გასაგებია — მამთარი მოახლოვდა და ბუნებრივია, იზრდება ელექტროენერგიისა და ბუნებრივი აირის მოხმარების ოდენობა. გაზის გარიშხალი, რუსული ფაქტორის გამო, უკვე მოიმატა ამ წლის დასაწყისში, აქედან გამომდინარე, მოსახლეობას ძალიან გაუჭირდება მოხმარებული გაზის და ელექტროენერგიის საფასურის გადახდა, მთავრობა კი ცდილობს, როგორმე შეუმსუბუქოს მას მდგომარეობა. მოსახლეობას ასევე გაუჭირდება შემოსულობის გადასახადი, ამას გარდა, სოფლად კვების პროდუქტების შესყიდვის პრობლემაც დგას და მას, ვისაც გაზი არა აქვს, სანაცვლოდ, კომპენსაციის სახით მთავრობა ფქვილს დაურიგებს. ეს ყველაფერი კარგია, მაგრამ,

მეორე მხრივ, რას ნიშნავს იგი? – ეს ნიშნავს, რომ საქართველოში არ არსებობს სახელფასო და საპენსიო პოლიტიკა, ასეთი რამ რომ არსებობდეს, ვაუჩერების გამოყენება არ დაგვეჭირებოდა.

მთავარი კი ის არის, რას მოგვცემს ეს ვაუჩერიზაცია – მართალია, მოსახლეობას ოდნავ შეუმსუბუქდება მდგომარეობა, თანაც – მოკლევადიან პერიოდში (რაკილა ვაუჩერებით დაფარავენ მოხმარებული ელექტროენერგიისა და გაზის საფასურს, შეიძენენ შეშას და მიიღებენ უფასო ფქვილს), მაგრამ ეს ყველაფერი ხელს შეუწყობს ინფლაციას. რაგომ? იმიტომ რომ, ვაუჩერიზაციით საქონლის მასა შემცირდება. რომ არ დარიგებულიყო ვაუჩერები, ფულის მასით უნდა ყოფილიყო შესყიდული ელექტროენერგია, გაზი, შეშა და ფქვილი. ამჯერად საქონლის მასიდან ეს პროდუქტები ამოვარდა (რაკილა პირდაპირი გადახდა ხდება ბიუჯეტიდან). საბოლოოდ, ფულის მასა მიმოქცევაში რჩება იგივე, საქონლის მასა კი მცირდება. აქედან გამომდინარე, ვაუჩერიზაცია ხელს შეუწყობს ინფლაციას. ეს, რა თქმა უნდა, კარგი არ არის. ვეჭვობ, რომ მთავრობას ეს სრულად ჰქონდეს გააზრებული, რადგანაც, სამწუხაროდ, ამის შესახებ არც ყოფილი პრემიერ-მინისტრი საუბრობდა და ჯერჯერობით, არც ახალი ამბობს რამეს.

– ბატონო ლადო, ლარის კურსი დოლართან მიმართებაში არაბუნებრივად და საეჭვოდ მყარდება. რასთან გვაქვს საქმე და რა გავლენას იქონიებს ლარის კურსის ხელოვნური გამაგრება ქვეყნის საერთო ეკონომიკურ მდგომარეობაზე?

– თქვენს ჟურნალში დაიბეჭდა ჩემი სტატია (რისთვისაც მადლობელი ვარ), რომელშიც ავხსენი, რაგომ ხდება ლარის კურსის გამყარება. ეს ობიექტური ასახვაა იმისა, რაც ქვეყანაში ხდება. ლარი იმის გამო მყარდება, რომ ქვეყანა მოცულია „ჰოლანდიური ღაფადებით“, ანუ იმით, რომ ქვეყანაში ძალიან დიდი რაოდენობით შემოდის უცხოური ვალუტა, რაც იწვევს მის გაუფასურებას და ეროვნული ვალუტის გამყარებას. ვინც არ იცის, მათთვის მოკლედ ვიგყვი, რომ „ჰოლანდიური ღაფადების“ მცნება გაჩნდა წინა საუკუნის 60-იან წლებში. ჰოლანდიაში, ჩრდილოეთის მღვაში, აღმოაჩინეს გაზის დიდი მარაგი, რის შემდეგაც ჰოლანდიამ დაიწყო მისი ექსპორტი, ქვეყანაში შევიდა დიდი რაოდენობით დოლარი, რამაც გამოიწვია ჰოლანდიური გულდენის გამყარება დოლართან მიმართებაში. მაგრამ გამყარებული ვალუტა ხელს უშლის ექსპორტს. იმის გამო, რომ ჰოლანდიამ შეძლო გაზის ექსპორტი, რამაც ქვეყანას მისცა დიდი რაოდენობით უცხოური ვალუტა,

შეიძულა სხვა საქონლის ექსპორტი. სამაგიეროდ, გამყარებული ვალუტა ხელს უწყობს იმპორტს და ახდენს მის სტიმულირებას. ამ მოვლენას „ჰოლანდიური ღაფადება“ უწოდეს. მოგვიანებით დადასტურდა, რომ, თურმე, მნიშვნელობა არა აქვს, რისი მეშვეობით შემოდინება ქვეყანაში უცხოური ვალუტა. ჩვენთან ვალუტის მოზღვაება ბევრმა ფაქტორმა გამოიწვია. პირველ რიგში, ეს არის პრივატიზაცია. უცხოელები შემოდინა, იძენენ ქონებას, შემოაქვთ დოლარი, მაგრამ მთავრობას უნდა გადაუხადონ ეროვნული ვალუტა. ამიგომ სავალუტო ბაზარზე უნდა შეიძინონ ლარი, რაც ბუნებრივია, აჩენს დამატებით მოთხოვნას ლარზე. შემდეგი ფაქტორი გახლავთ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები, ანუ როცა უცხოელები არაპრივატიზაციის გზით, პირდაპირ შემოდინა და რაღაცას ყიდულობენ, ან აშენებენ; კიდევ ერთი ფაქტორი საზღვარგარეთ მყოფი ჩვენი თანამოქალაქეების მიერ ქვეყანაში განხორციელებული ფულადი გადმორიცხვებია. 2006 წელს 2000 წელთან შედარებით საბანკო არხებით ფულადი გზავნილები გაიზარდა 5-ჯერ. ყველაფერი ეს ჯამში განაპირობებს იმას, რომ საქართველოში უცხოური ვალუტის სიჭარბე შეიქმნა. ამაზე კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის კამპანიამაც იმოქმედა, როდესაც ყოფილ ჩინოვიკებს დანაშაულის „გამოსყიდვისათვის“ გარკვეული საფასური უნდა გადაეხადათ. მათ, ბუნებრივია, დანაშაუნი ჰქონდათ დოლარში, ხელისუფლებისთვის უნდა გადაეხადათ ლარში, აი, ამანაც გაზარდა მოთხოვნა ლარზე. ასე, რომ საქართველოში საქმე გვაქვს „ჰოლანდიური ღაფადების“ გარკვეულ მოდიფიკაციასთან. სწორედ ამის შედეგია, რომ ლარი მყარდება. უფრო მეტსაც გეგყვით, ეროვნული ბანკი ცდილობს, რომ ეს გამყარება უმნიშვნელო იყოს. ეროვნულ ბანკს რომ არ შეეძინა დოლარები ბაზრიდან, გამყარება ბევრად მნიშვნელოვანი იქნებოდა. 2005 წლის დასაწყისში ეროვნული ბანკის რეზერვები 200 მილიონი დოლარი იყო, ახლა კი მილიარდ ნახევარია. მილიარდ სამასი მილიონი დოლარი იყიდა ეროვნულმა ბანკმა, ეს ნიშნავს, რომ გაყიდა ლარი. ეროვნულ ბანკს რომ არ შეეძინა დოლარი, შეიძლება დღეს ლარის გაცვლითი კურსი დოლართან მიმართებაში ერთი-ერთზე, ანუ, კიდევ უფრო უარესი ყოფილიყო. მაგრამ, მეორე მხრივ, ლარის გაყიდვით ეროვნულმა ბანკმა ხელი შეუწყო ინფლაციას, ანუ ხელოვნურად დაიჭირა კურსი და რაკილა ხელი შეეწყო ინფლაციურ პროცესებს, აქედან გამომდინარე, ძალიან დიდი მნიშვნელობა მიენიჭა მთავრობის საქმიანობას. ასეთ შემთხვევებში, ინფლაციის მოსათო-

კად მთავრობას ევალება ღეფიციტური ბიუჯეტიდან გადავიდეს პროფიციტურ ბიუჯეტზე, ანუ ამოიღოს უფრო მეტი გადასახადები, ვიდრე აქვს ხარჯები. ეს ნაზარდი კი შეინახოს სპეციალურად შექმნილ ფონდში, რომელსაც, შესაძლოა პირობითად სტაბილიზაციის ფონდი ეწოდოს, რითაც ხელს შეუშლის ინფლაციის შემდგომ გაგრძელებას. სამწუხაროდ, ჩვენი მთავრობა ამაზე არ მიდის, ღეფიციტი 2007 წლის ბიუჯეტში არის 374 მილიონ 200 ათასი ლარი, მომავალი წლის ბიუჯეტში კი – 180 მილიონ 600 ათასი ლარი. ის, რომ ლარი გამყარდა, ეს ობიექტური პროცესია და კიდევ კარგი, რომ ეროვნული ბანკი ცდილობს ამ პროცესის დამუხრუჭებას. ეს რომ არა, ძირი გამოეთხრებოდა იმ მინიმალურ შესაძლებლობებსაც კი, რაც ღდეს გვაქვს საექსპორტო პროდუქციის წარმოებაში. მინიმალურ შესაძლებლობებს იმიტომ ვამბობ, რომ, მოგვსენებათ, რუსული ბაზარი, რომელიც წამყვანი იყო ქართული ღვინისა და მინერალური წყლებისათვის, ჯერჯერობით დაკეტილია და, ალბათ, კიდევ ღდხანს არ გაიხსნება.

რაც შეეხება თავად ეროვნულ ბანკს, იქ ღდეს ცოტა გაურკვეველი მდგომარეობაა. მოგვსენებათ, ეროვნული ბანკის პრეზიდენტმა დაგოვა თანამდებობა, მის მოვალეობას ასრულებს ვიცე-პრეზიდენტი დავით ამალღობელი. მე მას ვიცნობ, როგორც ძალიან ნიჭიერ, კარგ, მაღალპროფესიონალ ბანკირს, მაკროეკონომისგს და მიმანია, რომ ის აღეკვავურია თავის ქმელებებში. მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში ეროვნულ ბანკს სჭირდება ლეგიტიმური პრეზიდენტი და არა მოვალეობის შემსრულებელი. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ყოველთვის სერიოზული ღარცემის ქვეშ აღმოჩნდება. თუ დავით ამალღობელის

კანდიდატურას წარმოადგენენ პრეზიდენტად, ამ ფაქტს მივესალმები. თავის ღროზე გამოვხაგე ჩემი ღაღებითი დამოკიდებულება ლექსო ალექსიშვილის კანდიდატურის მიმართაც. არ ვიცი, ვინ იქნება ეროვნული ბანკის პრეზიდენტი, ამიტომ ჯერჯერობით ვერანაირ კომენტარს ვერ გავაკეთებ, ვისურვებ, რომ ეროვნულ ბანკს მალე ჰყავდეს არჩეული პრეზიდენტი, რომელიც პასუხისმგებელი იქნება ყველაფერზე – ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე, საბანკო სისტემაში არსებულ ვითარებაზე და რომელიც ჯანსაღი პარტნიორი და ასევე ჯანსაღი ოპონენტი იქნება საქართველოს მთავრობისთვის.

– როგორ კომენტარს გაუკეთებთ ახალ სამთავრობო ცვლილებებს, რას მოუტანს საქართველოს ბიზნესმენი პრემიერ-მინისტრი?

– რაც შეეხება ახალ საკადრო ცვლილებებს, ახალ პრემიერ-მინისტრ ღადო გურგენიძეს ვიცნობ 1994 წლიდან, იმ პერიოდიდან, როდესაც მე საქართველოს ეკონომიკის მინისტრად დავინიშნე. იგი მაშინ ახალგაზრდა მკვლევარი იყო, მუშაობდა ნიუ-იორკში, იყო აღმოსავლეთ-დასავლეთის ინსტიტუტის ანალიტიკოსი, ჩამოღოდა საქართველოში და მასთან ინტენსიური შეხვედრები გვქონდა. გამოქვეყნებული ჰქონდა არაერთი სგაგია. მოგვიანებით ის გადაერთო ბიზნესში, საბანკო სექტორში და უკვე მაშინ ჰქონდა კონკრეტული პროექტები საქართველოში. მუშაობდა ცნობილ ბანკ „ეი-ბი-ემ ამროში“. ყოველთვის ვაფასებდი, როგორც მაღალპროფესიონალს. შეერთავაზე კიდეც, ხომ არ დავგეყენებინა საკითხი, რათა იგი ჩამოსულიყო და საქართველოს მთავრობაში დავეკავებინა ერთ-ერთი პოსტი. მან უარი მითხრა ძალიან ბევრი მიზეზის გამო. როდესაც ის საქართველოში საერთოდ დაბრუნდა და ჩაუდგა „საქართველოს ბანკს“, მასთან არანაირი კონტაქტი აღარ მქონია. ჩემს შეფასებებში გარკვეული კორექტივები შევიგანე მას მერე, რაც ახალი მთავრობა წარმოადგინა დასამგკიცებლად. მინდა გამარჯვებული იყოს, თუმცა, ვეჭვობ წარმატებას მიაღწიოს იმ მთავრობაში, რომელშიც გაღამწყვეტი სიგყვა კვლავ რჩება კახა ბენდუქიძეს, რომელიც ჩემთვის (და არა მარგო ჩემთვის, ალბათ სრულიად საქართველოსთვის), აბსოლუტურად მიუღებელი, რუსული ბიზნეს-ინტერესების გამგარებელია. ის, რომ მთავრობაში არის საქართველოში ძალზედ არაპოპულარული სახეები, არა მარგო ღადო გურგენიძის, არამედ საქართველოს პრეზიდენტის პრობლემაა, განსაკუთრებით, წინასაარჩევნოდ.

ილნარ გორელიშვილი